

บทที่ 4

บทสรุป

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอวัจนสารจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยมีความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า คือ ทำให้ทราบถึงอวัจนสารประเภทต่างๆ ที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และทำให้เข้าถึงคุณค่าของบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาวิเคราะห์เรียงตามลำดับเรื่องดังนี้ คือ เรื่องไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และควาวี โดยวิเคราะห์อวัจนสารที่ปรากฏเด่นชัดจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในแต่ละเรื่องแต่ละตอน เรียงตามลำดับอวัจนสารดังนี้ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากัรภาษา วัตถุประสงค์ภาษา และปริภาษา

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาอวัจนสารที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และควาวี ปรากฏว่ามีอวัจนสารทั้ง 7 ประเภท คือ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากัรภาษา วัตถุประสงค์ภาษา และปริภาษา สรุปผลได้ดังนี้

1. เทศภาษา เทศภาษาที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กวีบรรยายถึงเทศภาษาที่เป็นระยะห่างของตัวละครขณะสื่อสารกัน ระยะทางใกล้ไกล รวมทั้งสถานที่หรือฉาก เพื่อสื่อให้ทราบถึงความมีสัมพันธ์ภาพต่อกัน ฐานะ บทบาทหน้าที่ สถานภาพของตัวละครว่าเป็นพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ข้าราชการ หรือคู่รัก ตลอดจนเจ้านาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทย รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร การที่กวีใช้เทศภาษาสื่อความหมาย ทำให้เห็นถึงความสมจริงในเหตุการณ์ และทราบถึงความหมายบางประการที่อยู่เบื้องหลังใจนึกของตัวละคร อีกทั้งยังมีความเข้าใจในเรื่องเจ้านาย ขนบธรรมเนียมของคนไทยในสมัยก่อนมากยิ่งขึ้น

2. กาลภาษา กาลภาษาที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กวีบรรยายถึงกาลภาษาโดยใช้เวลาในการดำเนินเรื่อง บอกถึงช่วงเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งบอกถึงอายุของตัวละคร เพื่อสื่อให้ทราบถึงความเชื่อในเรื่อง-

เหนือธรรมชาติ ไชคกลาง ค่านิยมเกี่ยวกับฤกษ์ยามต่างๆ รวมทั้งระยะเวลาที่ตัวละครใช้แสดง-
พฤติกรรมเป็นการสร้างบรรยากาศให้มีความสมจริง ทั้งที่เป็นระยะเวลาที่แน่นอน ระยะเวลา
ที่ริบดวงมีฉะนั้นจะไม่ทันการซึ่งอาจเป็นผลเสียทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ระยะเวลาที่ยาวนาน
แสดงให้เห็นถึงความรักที่มั่นคงของตัวละครที่มีต่อกัน การที่กวีใช้กาลภาษาสื่อความหมาย ทำให้
เห็นถึงความสมจริงในเรื่องและเข้าใจถึงลักษณะอุปนิสัยใจคอของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น

3. เนตรภาษา เนตรภาษาที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย กวีบรรยายถึงการใช้ดวงตาหรือสายตาของตัวละคร ทั้งที่เป็นการใช้
สายตาสื่อสารอย่างเปิดเผยและปิดบังอำพราง รวมทั้งการใช้สายตาที่แสดงถึงความเชื่อในเรื่อง-
ไสยกลาง เพื่อสื่อให้ทราบถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ทัศนคติบางประการ
และอุปนิสัยของตัวละคร ทั้งในเจตคติที่ดีและไม่ดีของตัวละครระหว่างชายกับหญิง มิตรกับศัตรู
ในเรื่องความรัก ความโกรธแค้นของตัวละคร รวมทั้งความต้องการปกปิดความรู้สึกของตัวละคร
ตลอดจนความเชื่อของตัวละครในเรื่องไสยกลาง ซึ่งกวีใช้เนตรภาษาได้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะ
ของตัวละครและเหตุการณ์ในขณะนั้น ทำให้รับรู้และเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ภายใน
ใจของตัวละคร อีกทั้งยังเห็นถึงลักษณะอุปนิสัยที่แท้จริงของตัวละครมากยิ่งขึ้น

4. สัมผัสภาษา สัมผัสภาษาที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาท-
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กวีบรรยายถึงการใช้ช่วยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายสัมผัสกัน
ทั้งในด้านอ่อนโยนและรุนแรงเพื่อแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ และ
สัมพันธภาพของตัวละครที่มีต่อกัน ทั้งในเรื่องของความรักระหว่างสามีกับภรรยา ความรักของ
แม่ที่มีต่อลูก ความรักของตากับหลาน ความต้องการแสดงความขอบคุณ ชื่นชม ยินดี เตือนสติ
การขอโทษ ตลอดจนความรู้สึกโกรธแค้นของตัวละคร ทำให้รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกที่อยู่ภายใน
ใจของตัวละครนั้นๆ ได้ อีกทั้งยังเห็นภาพและรู้สึกคล้อยตามไปกับสัมผัสภาษานั้น ถึงแม้ว่า
จะไม่ได้แสดงออกมาเป็นถ้อยคำก็ตาม นับว่ากวีใช้สัมผัสภาษาได้สอดคล้องเหมาะสมกับอารมณ์
และความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดี

5. อาการภาษา อาการภาษาที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาท-
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กวีบรรยายถึงอาการภาษาทั้งที่เป็นกิริยาอาการ สีหน้า ท่าทาง
ตลอดจนพฤติกรรมของตัวละคร เพื่อสื่อให้ทราบถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และบุคลิกลักษณะ
ของตัวละคร ในลักษณะของความพึงพอใจและไม่พอใจ ความกล้าหาญและความหวาดกลัว
ทำให้รู้จักลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร และเข้าใจเหตุการณ์ในเรื่องได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นจึงกล่าว
ได้ว่ากวีใช้อาการภาษาได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทของตัวละครแต่ละตัวตามลักษณะของ

บทละครนอก ที่นอกจากจะใช้สำหรับอ่านแล้วยังใช้สำหรับแสดงทำรำด้วย ซึ่งบางครั้งทำทาง กิริยาอาการของตัวละครจะมีลักษณะโดดเด่น เกินจริงกว่าลักษณะของคนปกติธรรมดา ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เนื้อเรื่องมีความสนุกสนาน เข้มข้นน่าติดตาม

6. วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กวีบรรยายถึงวัตถุประสงค์ที่เป็นเครื่องแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ ของตัวละคร จำนวนไพร่พล เพื่อสื่อให้ทราบถึงฐานะ สถานภาพ สภาพความเป็นอยู่ ค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทย รวมทั้งลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร อีกทั้งกวียังบรรยายถึงวัตถุประสงค์ที่เป็นสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางด้านไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถาและเครื่องรางของขลัง ทำให้ทราบถึงลักษณะของชายไทยสมัยก่อนที่มีความเชื่อ ในเรื่องไสยศาสตร์และค่านิยมในการมีเวทมนต์คาถา เครื่องรางของขลังไว้เพื่อป้องกันภัยอันตราย และเป็นกำลังใจให้แก่ตนเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ที่กวีใช้สื่อ มีส่วนอย่างยิ่งที่ทำให้ บทละครนอกทั้ง 5 เรื่อง มีคุณค่าเป็นที่นิยมของคนทุกชนชั้นทุกวัยเพราะมีสาระความรู้แฝงอยู่ใน ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

7. ปริภาษานี้ ภาษานี้ที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กวีบรรยายถึงลักษณะการใช้น้ำเสียงของตัวละคร ที่เป็นเสียงกระซิบ เสียงตวาด เสียงพูดตะกุกตะกัก เสียงพูดอ่อนหวานนุ่มนวล เสียงที่ใช้ร้องเรียก เพื่อสื่อให้ทราบ ถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ตลอดจนลักษณะอุปนิสัยและบุคลิกภาพของตัวละคร ซึ่งส่วนใหญ่กวีจะใช้ภาษาร่วมกับอวัจนสารอื่น เพื่อเน้นความหมายของอวัจนสารให้เด่นชัดยิ่งขึ้น การที่กวีใช้ภาษาแฝงอยู่ในถ้อยคำของตัวละคร ทำให้รับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และรู้จัก อุปนิสัยใจคอของตัวละครมากยิ่งขึ้น

จากผลการวิเคราะห์อวัจนสารที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้ง 5 เรื่อง ผลปรากฏว่ากวีใช้อวัจนสารทั้ง 7 ประเภท ได้อย่าง สอดคล้องกันและมีความเหมาะสมเป็นไปตามลักษณะของบทละครนอกที่มีความกระชับสมเหตุสมผล ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ สถานภาพ บุคลิกภาพ ลักษณะอุปนิสัย ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยในสมัยก่อนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า อวัจนสารมักใช้ควบคู่กับอวัจนสาร และในบางครั้งก็ใช้อวัจนสารบางประเภทควบคู่กับอวัจนสารอื่น เพื่อเน้นความหมายของอวัจนสารให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาอวัจนสารที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และ ควาวิ พบว่า บทละครนอกทั้ง 5 เรื่อง เป็นวรรณคดีที่กวีใช้อวัจนสารมากประเภทหนึ่ง เพื่อสื่อความคิด อารมณ์และความรู้สึกมาสู่ผู้ชมผู้อ่าน ซึ่งอวัจนสารในบทละครนอกเป็นสารที่กวีปรุงแต่งขึ้นมา เพื่อสื่อสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของบทละครให้แก่ผู้รับสาร ให้เข้าใจถึงบทบาทและลักษณะอุปนิสัยของตัวละครในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสุนทรมาลย์ นิมเนตทิพันธ์ (2532. หน้า 125) ที่กล่าวว่า รัชกาลที่ 2 ทรงตั้งพระทัยจะให้บทละครแต่ละเรื่องที่ทำทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นให้แสดงละครได้ ทรงแก้ไขถ้อยคำให้เข้ากับท่ารำ เปลี่ยนวิธีดำเนินเรื่องให้กระชับสมเหตุผล ซึ่งจะต้องใช้อวัจนสารมาปรุงแต่งในบทละคร และยังไปสอดคล้องกับเบญจมาศ พลอินทร์ (2524. หน้า 4) ที่กล่าวว่า การใช้ท่ารำประกอบถ้อยคำที่ร้อยกรองจะต้องผสมผสานกลมกลืนกัน เมื่อแสดงท่าทางออกไปแล้ว ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ทันทีโดยไม่ต้องอธิบาย ดังนั้นอวัจนสารจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่กวีใช้สื่อความหมาย ซึ่งบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทั้ง 5 เรื่องนี้ ปรากฏอวัจนสารครบทั้ง 7 ประเภท คือ เทศภาษากาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากาษา วัตถุประสงค์ภาษา และปริภาษ

อีกทั้งยังพบว่า อวัจนสารมักใช้ควบคู่กับอวัจนสาร และในบางครั้งก็ใช้อวัจนสารบางประเภทควบคู่กับอวัจนสารอื่น เพื่อเน้นความหมายของอวัจนสารให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น ดังที่อวยพร พานิช (2535. หน้า 256) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอวัจนสารกับอวัจนสารที่มักใช้ประกอบกันโดย ทำหน้าที่ซ้ำความ แทนอวัจนสาร ขยายความ เน้นความ ขัดแย้งกับอวัจนสาร และควบคุมปฏิสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสาร ซึ่งลักษณะการใช้อวัจนสารกับอวัจนสารร่วมกันนี้ ยังไปสอดคล้องกับงานวิจัยของบรรพต ศิริชัย (2533) ในการศึกษาอวัจนสารในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่กล่าวว่า อวัจนสารบางประเภทเสริมอวัจนสารและอวัจนสารอื่น เพื่อเน้นอารมณ์ความรู้สึกและแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น และยังไปสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาพร สุวรรณไตรย์ (2536) ในการศึกษาอวัจนสารในวรรณคดีจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักขณ์และชุดภาษาพิจารณา ที่กล่าวว่า ในการสื่อสารทั่วไปนั้นจำเป็นต้องใช้วิธีการสื่อสารหลายวิธีประกอบกันทั้งอวัจนสารและอวัจนสาร

นอกจากนี้ ยังพบว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระปรีชาสามารถใช้อวัจนสารได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นไปตามลักษณะของบทละครนอก เพื่อสื่อสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของบทละครให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างลงตัวด้วยกลวิธีการประพันธ์และวรรณศิลป์ทางภาษา ซึ่งสอดคล้องกับเสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2538. หน้า 216)

และสมถวิล วิเศษสมบัติ (2525. หน้า 161) ที่กล่าวถึงบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 ว่า แม้จะดำเนินเรื่องไปอย่างกระชับฉับไวแต่ก็ไม่เสียความ เพราะเนื้อเรื่องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับเหตุการณ์ในขณะนั้น จึงส่งผลให้บทละครนอกพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 เป็นวรรณคดีที่คนไทยนิยมอ่านเนื่องจากมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเช่นเดียวกับวรรณคดีที่ดีโดยทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระปรีชาสามารถใช้อัจฉาร สืออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนบุคลิกลักษณะของตัวละครแทนวจนสารได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น การศึกษาวจนสารจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทั้ง 5 เรื่องนี้ ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ สถานภาพ บุคลิกภาพ ลักษณะอุปนิสัย ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยในสมัยก่อนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิเคราะห์บทบาทและสถานภาพตัวละครหญิง จากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
2. ควรศึกษาวจนสารในวรรณคดีหรือวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ เพื่อความก้าวหน้าของวรรณคดีหรือวรรณกรรมไทย